

Olaylar – Başvuran, dini aşırıcılık sebebiyle hakkında cezai takibat yapılacağından korktuğu için 2008 yılında anavatanı Özbekistan’dan kaçarak Rusya’ya giriş yapmıştır. Başvuran 2012 yılının Haziran ayında Rus yetkililer tarafından yakalanmış ve sonrasında, Özbekistan’a iade edilmesi için izin çıkarılmıştır. Özbekistan’a iade edilmesine ilişkin işlemler esnasında, başvuran kendisinin dini aşırıcılık sebebiyle yargılandığını ve iade edilmesi halinde kötü muameleye maruz kalma riskinin sözü konusunu olduğunu ileri sürmüştür. Başvuranın yapmış olduğu itiraz başvurularının tümü Rusya mahkemelerince reddedilmiştir. Ancak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin, Rusya Hükümeti’nin başvuranı bir sonraki bildirim kadar ülkesine iade etmemesini öngören geçici bir tedbir kararına hükmetmesi sebebiyle, başvuranın iadesi kararı icra edilmemiştir. Başvuran 2013 yılının Haziran ayında serbest bırakılmış, aynı gün daha sonraki bir vakitte ortadan kaybolmuştur. Bir hafta sonra, başvuranın ortadan kaybolmasıyla ilgili bir ceza soruşturması başlatılmıştır. Başvuranın şu an nerede olduğu ve ortadan kaybolmasına yol açan nedenler halen bilinmemektedir.

Hukuki Değerlendirme – 3. Madde

(a) *Başvuranın Özbekistan’da kötü muameleye uğrama riskine maruz bırakılması* – Rus yetkililer, başvuranın Özbekistan’a iade edilmesi halinde gerçek anlamda bir kötü muameleye maruz kalma riskiyle karşılaşacağına inanmak için ellerinde somut gerekçelerin bulunmasına karşın, başvuranın talepleri hakkında yeterli nitelikte bir değerlendirme yapmamışlardır. Yüksek Mahkeme Hükümet’in uygulaması gereken geçici tedbirden tartışmaya yer bırakmayacak şekilde haberdar olmasına rağmen, geçici tedbirlerin gerektirdiği şekilde derinlemesine bir inceleme yapmak yerine yüzeysel bir inceleme yaparak, başvuranın kötü muameleye maruz kalma riskinin olduğu yönündeki iddiasını önemsizleştirmiştir. Özbekistan’da dini ya da siyasi nedenlerle suç işlemekle itham edilen kimselerin akıbetlerine dair mevcut bilgiler dikkate alındığında, başvuranın bahse konu ülkeye gönderilmesine izin verilmesi, kendisini Sözleşme’nin 3. maddesiyle yasaklanmış olan kötü muamele riskine maruz bırakmıştır.

Sonuç: ihlal (oybirliğiyle).

(b) Başvuranın “ortadan kaybolması”

(i) *Başvuranın kötü muamele riskine karşı koruma yükümlülüğü* – Ulusal yetkiler hem başvuran serbest bırakılmadan önce hem de serbest bırakıldıktan sonra, kendisinin zorla Özbekistan’a gönderilme ve orada işkenceye veya kötü muameleye maruz kalma bakımından gerçek bir risk altında olduğunun farkındaydı. Buna rağmen , bu riskten kaçınma anlamında almış oldukları yegâne tedbir, başvuranın tutulma merkezinden normal çalışma saatleri dışında serbest bırakılması olmuştur. Mamafih, yasalara aykırı ve gizli bir eylemde bulunulmasından korkan bir kimsenin yalnız olarak ve normal

çalışma saatlerinin dışında serbest bırakılması, esasında bu kimsenin ortadan kaybolmasına katkı sağlayan bir etken olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, başvuranın avukatının yetkilileri müvekkilinin ortadan kaybolduğuna ilişkin derhal bilgilendirmesine karşın, söz konusu yetkililer birkaç gün boyunca herhangi bir işlem yapmamış veya harekete geçmemiştir. Özetlemek gerekirse, ulusal yetkililer başvuranın serbest bırakılması öncesinde, zorla ülkesine gönderilme ve işkenceyle kötü muameleye maruz kalması gibi gerçek bir riskin varlığından haberdar olmalarına rağmen, başvurunu bahse konu riske karşı koruma anlamında hiçbir tedbir almamışlardır.

Sonuç: ihlal (oybirliğiyle).

(ii) *Soruşturmanın etkinliği* – Başvuranın ortadan kaybolduğunun bildirilmesi ile bu konuda ön bir inceleme yapılmaya başlanması arasındaki sebebi açıklanmamış altı günlük gecikme, çok önemli bir zamanın kaybedilmesi sonucuna yol açmıştır. Ayrıca, başvuranın avukatının ısrarlı bir şekilde, müvekkilinin zorla Özbekistan’a gönderilmek üzere kaçırılmış olabileceği yönündeki iddialarına ve yetkililerin daha önce bunun benzeri vakaların yaşandığından haberdar olmalarına rağmen, soruşturma görevlileri, kaçırılmayı başvuranın ortadan kaybolmasının olası nedenlerinden biri olarak değerlendirmeyi reddetmişlerdir. Dahası, soruşturmada herhangi bir sonuca varılmamış olmasına rağmen, 2013 yılının Ağustos ayından itibaren başka herhangi bir işlemde bulunulmamıştır. Dolayısıyla, ilk önceleri faal bir yaklaşıma karşın, sonrasında faaliyetlerin sona erdirilmesi soruşturmanın etkinliğine telafi edilemez bir biçimde zarar vermiştir.

Sonuç: ihlal (oybirliğiyle).

(iii) *Yetkililerin başvuranın “ortadan kaybolmasından” mesul olup olmadıkları* – Mahkeme yeterli nitelikte önleyici tedbirler alınmamış olmasının başvuranın gerçekte ortadan kaybolmasına neden olduğu sonucuna varamamıştır. Somut dava, başvuranın hudut kontrollerine rağmen tarifeli bir uçuş ile Devlet sınırlarını geçtiğini ya da kendi anavatanında tekrar ortaya çıkmasının hemen öncesinde Rusya’da açıklanamaz bir şekilde birden ortadan kaybolduğunu gösterecek herhangi bir delilin olmaması nedeniyle, Mahkeme’nin Devlet görevlilerinin başvuranın ülkeden zorla ihraç edilmesine ya da gizleme operasyonlarına karıştığını tespit ettiği önceki kararlarından farklılık göstermektedir. Başvuranın serbest bırakılmasının usullere uygun şekilde gerçekleştirilmemiş olmasına karşın, Devlet görevlilerinin başvuranın ortadan kaybolmasında rollerinin olduğunu veya başvuranın başkaları tarafından yasalara aykırı bir biçimde ülkesine ihraç edilmesi karşısında herhangi bir eylemde bulunmadıklarını gösteren inandırıcı deliller mevcut değildir. Bu nedenle, Rus yetkililerin başvuranın ortadan kaybolması olayına karışmış oldukları sonucuna varmak mümkün değildir.

Sonuç: ihlal yok (oybirliğiyle).

34. Madde: Mahkeme, yerel makamların daha önceki benzer davalardakilerle aynı olduğu düşünülebilecek hareket biçimleri, başka bir deyişle, Özbekistan ve Tacikistan’da bir suçtan ötürü

haklarında yargılamaların yürütüldüğü başvurular bakımından Mahkeme İçtüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca alınan geçici tedbirlere riayet etmemeleri nedeniyle alarma geçmiştir. Yerel makamlar başvuranın ortadan kaybolmasını ve Özbekistan'a olası transferini engelleyebilecek nitelikte koruyucu tedbirler almamışlardır.

Sonuç: ihlal (oybirliğiyle).

46. Madde

(a) *Bireysel tedbirler* – Mahkeme uygulanabilir, vakitli, uygun ve yeterli nitelikte bireysel tedbirler alınmasını denetlemenin Bakanlar Komitesinin görevi olduğunu belirtirken, tespit edilen ihlallerin sona erdirilmesi ve bu ihlallerin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla, başvuranın ortadan kaybolması hakkında dikkatli bir ceza soruşturması yürütülmesinin ve yetkisi dâhilindeki diğer tüm önlemlerin alınmasının davalı Devlet için zaruri olduğunu kaydetmiştir.

(b) *Genel tedbirler* – Mahkeme *Savriiddin Dzhurayev/Rusya* kararında, vakit kaybedilmeksizin benzer davalarda tekrar eden sorunların çözüme kavuşturulmasına olanak sağlayacak ve aralarında “suçluların iadesine ve sınır dışı edilmeye ilişkin durumlardaki hukuk yollarının geliştirilmesi, Devletlerin bu alanda yaptıkları işlemlerin kanunlara uygun olmasının sağlanması, potansiyel mağdurların Mahkemece işaret edilen geçici tedbirler doğrultusunda etkili bir şekilde korunmalarının sağlanması ve bu tür tedbirlere ilişkin her bir ihlal ya da kanunlara aykırı benzer eylemler hakkında etkili soruşturma yürütülmesi” gibi tedbirlerin de yer aldığı belirleyici genel tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmiştir. Söz konusu kararda ifade edildiği üzere, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin 14 Haziran 2012 tarihli ve 11 sayılı Kararı, iade ve sınır dışı davalarındaki hukuk yollarının geliştirilmesi için ulusal makamlar tarafından kullanılacak araç olarak kalmaya devam etmiştir.

41. Madde: manevi zararlar bakımından 7.500 avro (EUR) tazminat.

(Ayrıca bk. *Savriiddin Dzhurayev/Rusya*, 71386/10, 25 Nisan 2013, [162 Sayılı Bilgi Notu](#); *Kasymakhunov/Rusya*, 29604/12, 14 Kasım 2013; *Abdulkhakov/Rusya*, 14743/11, 2 Ekim 2012, [156 Sayılı Bilgi Notu](#); ve *Muminov/Rusya*, 42502/06, 11 Aralık 2008)